Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

№ 202 (4838) ВОСКРЕСЕНЬЕ ОКТЯБРИИН 14 1945 он

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

Сэн 20 мүн

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

„СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ тухай дүримые" баталха тухай

Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Верховно Соведэй Президиумэй тогтоохонь хадаа:

„СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ тухай дүримые" баталха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ М. КАЛИНИН.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь А. ГОРКИН.

Москва, Кремль.
1945 оной октябриин 11.

СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ тухай ДҮРИМ

I бүлэг
һунгуулиин системэ

Статья 1. СССР-эй Конституциин 134-дэхи статьягай ёһоор, СССР-эй Верховно Соведтэ депутадуудые һунгаха ябадал болбол бүгэдэниитын, тэгшэ ба сэхэ һунгуулиин эрхые үндэһэ болгожо, нюуса ёһоор голосовалжа һунгагшадаар үйлэдэгдэхэ ёһотой.

Статья 2. СССР-эй Конституциин 135-дахи статьягай ёһоор, депутадуудые һунгаха ябадал хадаа бүгэдэниитын байха ёһотой гэбэл: ухаа муутай хүнүүд ба һунгуулиингаа эрхые сүүдээр хаһагдаһан хүнүүдһээ бэшээрээ, СССР-эй 18 наһа хүрэһэн бүхы гражданинууд болбол расын ба национальна илгаа, шажан шүтэлгэ, эрдэм һургуулиин ценз, түбхинһэн һуудал, социальна уг гарбал, зөөри шадалай зэргэ ба үнгэрһэн сагай ажал-ябуулгые хамаархангүйгөөр СССР-эй Верховно Соведтэ депутадуудые һунгаха ябадалда хабаадалсаха эрхэтэй байха.

Статья 3. Раса ба национальна илгаа, шажан шүтэлгэ, эрдэм һургуулиин ценз, түбхинһэн һуудал, социальна уг гарбал, зөөри шадалай зэргэ ба үнгэрһэн сагай ажал-ябуулгые хамаархангүй, 23 наһа хүрэһэн лэ СССР-эй гражданин бүхэн СССР-эй Верховно Соведэй депутат болон һунгагдажа шадаха байна.

Статья 4. СССР-эй Конституциин 136-дахи статьягай ёһоор, депутадуудые һунгаха һунгалта хадаа тэгшэ байха ёһотой гэбэл: гражданин бүхэн нэгэ нэгэ голос үгэхэ эрхэтэй байха; бүхы гражданинууд болбол тэгшэ ёһые үндэһэ болгожо, СССР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалтада хабаадаха болоно.

Статья 5. СССР-эй Конституциин 137-дохи статьягай ёһоор, эхэнэрнүүд болбол эрэшүүлтэй нэгэн адли СССР-эй Верховно Соведтэ һунгаха ба һунгагдаха эрхэтэй байха.

Статья 6. СССР-эй Конституциин 138-дахи статьягай ёһоор, Улаан Армида алба хэжэ байһан гражданинууд болбол бүхы гражданинуудтай нэгэн адли СССР-эй Верховно Соведтэ һунгаха ба һунгагдаха эрхэтэй байха.

Статья 7. СССР-эй Конституциин 139-дэхи статьягай ёһоор, депутадуудые һунгаха һунгалтанууд сэхэ хэгдэхэ байна гэбэл: СССР-эй Верховно Соведтэ депутадуудые һунгаха ябадал хадаа сэхэ һунгаха гуримаар гражданинуудаар сэхэ хэгдэхэ болоно.

Статья 8. СССР-эй Конституциин 140-дэхи статьягай ёһоор, СССР-эй Верховно Соведтэ депутадуудые һунгахадаа голосовалха ябадал нюусаар хэгдэхэ байна.

Статья 9. СССР-эй территори дээрэ һуужа байһан ба СССР-эй гражданин болоогүй, аад, хариин гүрэнэй гражданствода гү, али албатан байһан хүнүүд СССР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалтануудта хабаадалсаха ба һунгагдаха эрхэгүй байха.

Статья 10. СССР-эй Конституциин 141-дэхи статьягай ёһоор, кандидадууд болбол һунгалта болоходо һунгуулиин округуудаар табигдаха зэргэтэй.

Статья 11. СССР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалтануудтай холбогдоһон гаргашанууд гүрэнэй зөөреэр хэгдэхэ байна.

II бүлэг
һунгагшадай списогууд

Статья 12. Список зохёохо үедэ али нэгэн соведэй территори дээрэ (саг үргэлжэ гү, али саг зуура) һуужа байһан ба һунгалтын эрхэтэй, һунгалта болохо үдэр 18 наһа хүрэһэн бүхы гражданинууд һунгагшадай списогтэ оруулагдаха ёһотой.

Статья 13. һунгагшадай дундаһаа хэншье хадаа нэгэнһээ үлүү һунгуулиин списогтэ оруулагдажа болохогүй.

Статья 14. Сүүдэй шиидхэбэреэр һунгуулиингаа эрхые хаһагдаһан хүнүүд болбол тэрэ шиидхэбэри дотор һунгуулиин эрхэ хаһахаар тогтоогдоһон болзорой турша соо ба мүн тогтомол хуулиин журамай ёһоор ухаамуутай гэжэ тоологдоһон хүнүүд һунгагшадай списогтэ оруулагдаха ёһогүй.

Статья 15. һунгагшадай списогууд болбол городуудта ажалшадай депутадуудай городской соведээр, районууд боложо хубаагдаһан городуудта—районно соведэй гүйсэдхэхэ комитедээр, посёлогуудта—посёлково соведэй гүйсэдхэхэ комитедээр, хүдөө нютагуудта—хүдөөгэй станицын, деревнин, хуторай, кишлагай, аулын гү, али ажалшадай волостной соведэй гүйсэдхэхэ комитедээр зохёогдохо ёһотой.

Статья 16. Сэрэгэй частьнуудта ба сэрэгэй соединенинүүдтэ байһан һунгагшадай списогууд командирай гар табилгатайгаар зохёогдохо. Бэшэ бусад сэрэгэй алба хэгшэд хадаа байдаг байдаг газартаа һунгагшадай списогтэ ажалшадай депутадуудай зохихо соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр оруулагдаха зэргэтэй.

Статья 17. һунгагшадай списогууд болбол тус тус һунгуулиин участок бүридэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр баталагдаһан формын ёһоор, алфавидай гуримаар зохёогдожо, тэрээн дээрэнь һунгагшын обог, нэрэ, эсэгынь нэрэ, наһа ба һуужа байгаа газарынь заагдаһан ба ажалшадай депутадуудай соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшын ба секретариин гар табигдаһан байха.

Статья 18. Ажалшадай депутадуудай соведэй гүйсэдхэхэ комитет болбол һунгалта болохоһоо 30 хоног урда тээ һунгагшадай списогуудые бүгэдэниитын харахаар газарта үлгэхэ гү, али һунгагшадаа энэ списогуудтай танилсуулха аргые соведэй гү, али һунгуулиин участогай гэр байшан соо олгожо хангаха ёһотой.

Статья 19. һунгагшадай бодото списогууд ажалшадай депутадуудай соведтэ болон сэрэгэй частьда гү, али сэрэгэй соединенинүүдтэ хадагалагдаха ёһотой.

Статья 20. һунгагшадай список тунхаглагдаха ба һунгалтын үдэр хоёрой хоорондо өөрынгөө байха газарые һэлгэһэн һунгагшада ажалшадай депутадуудай соведэй зохихо гүйсэдхэхэ комитет болбол СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй тогтооһон формоор «Голосовалха эрхынь баталһан үнэмшэлгэ» үгэхэ ба һунгагшадайнгаа список дээрэ—«гараа» гэжэ тэмдэглэхэ ёһотой; һунгагша болбол шэнэ газарта ошоод байхадаа (саг үргэлжэ гү, али саг зуура) «Голосовалха эрхыень баталһан үнэмшэлгөө» ба мүн тэрэшэлэн нюурайнгаа үнэмшэлгые харуулаад, һунгагшадай списогтэ оруулагдаха ушартай.

Статья 21. һунгагшадай списогтэ гараһан (списогтэ оруулагдаагүй, списогһээ хаһагдаһан, обог, нэрэ, эсэгынь нэрэнүүдые буруу бэшэһэн, һунгуулиингаа эрхые хаһагдаһан хүнүүдые списогтэ буруугаар оруулһан) буруу зүйлнүүд тухай мэдүүлгэнүүд болбол тус список тунхаглаһан ажалшадай депутадуудай соведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ үгтэхэ ёһотой, тэрэнь һунгагшадай список соо гараһан буруу зүйлнүүд тухай мэдүүлгэ бүхэниие гурбан үдэрэй болзорһоо оройтонгүй хаража үзэхэ уялгатай.

Статья 22. Ажалшадай депутадуудай соведэй гүйсэдхэхэ комитет болбол һунгагшадай списогэй буруу болоһон тухай мэдүүлгые хаража үзэхэдөө нэгэн гэбэл һунгагшадай списогтэ шухала заһабари оруулха, үгы гэбэл тэрэнэй мэдүүлгые хангаагүй орхиһон шалтагаанууд тухай бэшэмэл справкые мэдүүлгэ баригшада үгэхэ ёһотой.

Статья 23. Мэдүүлэгшэ болбол ажалшадай депутадуудай соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй гаргаһан шиидхэбэриие зүбшөөгөөгүй һаа, һунгагшадай список соо гараһан буруу зүйл тухай асуудал тушаа арадай сүүдтэ гомодол барижа шадаха, тэрэнь гурбан хоногой болзор соо сүүдэй нээмэл заседани дээрэ мэдүүлгэ баригшые ба соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түлөөлэгшые дуудажа, списогэй буруу болоһониие зааһан гомодолые үзэхэ ба өөрынгөө гаргаһан шиидхэбэриие мэдүүлгэ баригшада ба мүн соведэй гүйсэдхэхэ комитедтэ тэрэ дары мэдээсэхэ уялгатай. Арадай сүүдэй гаргаһан шиидхэбэри болбол эсэслэн дүүргэгдэдэг байха.

III бүлэг
Союзай Соведтэ ба Национальностьнуудай Соведтэ һунгаха һунгуулиин округууд

Статья 24. СССР-эй Конституциин 34-дэхи статьягай ёһоор Союзай Совет болбол округ бүхэндэ 300 мянган зонтой байха нормотойгоор байгуулагдаһан һунгуулиин округууд дотор СССР-эй гражданинуудаар һунгагдаха байна. Союзай Соведтэ һунгаха һунгуулиин округ бүхэнһөө нэгэ депутат һунгагдаха юм.

Статья 25. СССР-эй Конституциин 35-дахи статьягай ёһоор Национальностьнуудай Совет хадаа союзна ба автономно республиканууд, автономно областьнууд ба национальна округууд дотор СССР-эй гражданинуудаар һунгагдаха байна.

Национальностьнуудай Соведтэ һунгаха һунгуулиин округууд иимэ нормотойгоор байгуулагдаха юм гэбэл: союзна республика бүхэндэ 25 округ, автономно республика бүхэндэ 11 округ, автономно область бүхэндэ 5 округ ба национальна округ бүхэндэ нэгэ һунгуулиин округ байха жэшээтэй. Национальностьнуудай Соведтэ һунгаха һунгуулиин округ бүхэнһөө нэжээд депутат һунгагдаха болоно.

Статья 26. Союзай Соведтэ болон Национальностьнуудай Соведтэ һунгаха һунгуулиин округуудые тогтоохо ябадал СССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр хэгдэхэ байна.

Союзай Соведтэ ба Национальностьнуудай Соведтэ һунгаха һунгуулиин округуудай список болбол СССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр һунгалтын үдэрһөө урид хоёр һараһаа оройтонгүй тунхаглагдаха ёһотой.

IV бүлэг
һунгуулиин участогууд

Статья 27. һунгуулиин бюллетеньнүүдые тушаажа абахын ба голосуудые тоолохын тулада һунгуулиин округуудта багтаһан город ба районуудай территори болбол Союзай Соведтэ ба Национальностьнуудай Соведтэ һунгаха һунгалтын алиндашье адли хабаадаха, һунгуулиин участогууд болгогдон хубаагдаха ёһотой.

Статья 28. һунгуулиин участогуудые тогтоохо ябадал болбол городуудта—ажалшадай депутадуудай городской соведэй гүйсэдхэхэ комитедээр; районууд боложо хубаагдаһан городуудта—ажалшадай депутадуудай районно соведэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр; хүдөө нютагуудта—ажалшадай депутадуудай районно ба уездэ соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр хэгдэхэ байна.

һунгуулиин участогуудые тогтоохо ябадал һунгалтын эхилхэһээ урид 45 хоногһоо оройтонгүй хэгдэхэ ушартай.

Статья 29. 2.000-һаа дээшэ һуурин зонтой городуудта, ажаүйлэдбэриин пунктнуудта, мүн тэрэшэлэн тосхонуудта ба сельсоведүүдэй территори дээрэ һунгуулиин участогууд нэгэ һунгуулиин участогта 1.500—3.000 хүн хүртэхэ жэшээтэйгээр байгуулагдаха байна.

Статья 30. 2 мянган хүнһөө дээшэ бэшэ һуурин зонтой сельсоведэй территори хадаа нэгэ һунгуулиин участок болохо зэргэтэй; 500-һаа дээшэ аад, зүгөөр 2.000-һаа хэлихагүй хүн зонтой станица, деревня, кишлак, аул бүхэндэ тусгаар һунгуулиин участок тогтоогдохо. 500-һаа доошо аад 300-һаа үсөөн бэшэ хүн зонтой селенидэ гү, али бүлэг айлнуудта һунгуулиин участогай центр хүртэр 10 километрһээ холо байгаа юм һаань, тэндэ тусгаар һунгуулиин участогууд тогтоогдожо болохо байна.

Статья 31. Диилэнхидээ жэжэ һуурин газар нютагуудтай аяар холын хойто ба зүүн районуудта 100-һаа доошо бэшэ хүн зонтой һунгуулиин участогуудые тогтооходо болоно.

Хойто зүгэй национальна округуудта, мүн тэрэшэлэн хадын ба нүүдэл районуудта 100 хүнһөө үсөөн болбошье 50-һаа доошо бэшэ хүнтэй һунгуулиин участогууд тогтоогдожо болохо байна.

Статья 32. Сэрэгэй частьнууд болон сэрэгэй соединенинүүд болбол 50-һаа үсөөн бэшэ аад, 3 мянгаһаа дээшэ бэшэ һунгагшадтай тусгаар һунгуулиин участогууд боложо, тэрэ частиин гү, али сэрэгэй соединениин байһан газарай һунгуулиин округто орохо байна.

Статья 33. һунгалтын үдэр уһан далай дээрэ ябажа байһан 25-һаа үсөөн бэшэ һунгагшадтай судонууд болбол тус судын бэшэгдэһэн нютагай һунгуулиин округто багтаха тусгаар һунгуулиин участок боложо болохо байна.

Статья 34. 50-һаа доошо бэшэ һунгагшадтай больницануудай, нарайлалгын гэрнүүдэй, санаторинуудай, инвалидуудай гэрнүүдэй дэргэдэ тусгаар һунгуулиин участогууд тогтоогдохо байна.

Нэгэ-хэдэн корпусуудтай больницануудта тэдэнэй нэжээд бүхэниэнь 50-һаа доошо бэшэ һунгагшадтай байгаа юм хадань, тус тус корпусуудай дэргэдэ һунгуулиин участогууд тогтоогдожо болохо байна.

Статья 35. һунгалтануудай болохо үдэртэ замда ябажа байһан холын ябадалай пассажирска поезднуудта «Голосовалха эрхыень баталһан үнэмшэлгэтэй» һунгагшадһаа бюллетеньнүүдые тушаажа абахын тулада һунгуулиин участогууд тогтоогдохо байна.

V бүлэг
һунгуулиин комиссинууд

Статья 36. СССР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалтые эрхилхэ Центральна һунгуулиин комисси болбол тогтомол хуулиин ёһоор бүридхэлдэ абтаһан хүдэлмэришэд ба албахаагшадай профессиональна организацинууд, кооперативна организацинууд, коммунистическэ партийна организацинууд, залуушуулай организацинуудһаа, мүн культурна, техническэ ба научна общественуудһаа болон бусад олониитын организацинууд ба ажалшадай общественуудһаа, тэрэшэлэн предприятинууд дээрэ хүдэлмэришэд ба албахаагшадай, сэрэгэй частьнууд дотор сэрэгэй алба хэгшэдэй суглаанһаа, колхоз, тосхон ба волость дотор тариашадай суглаанһаа, совхозуудта—совхозуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадай суглаанһаа томилогдоһон түлөөлэгшэдһөө бүридэхэ байна.

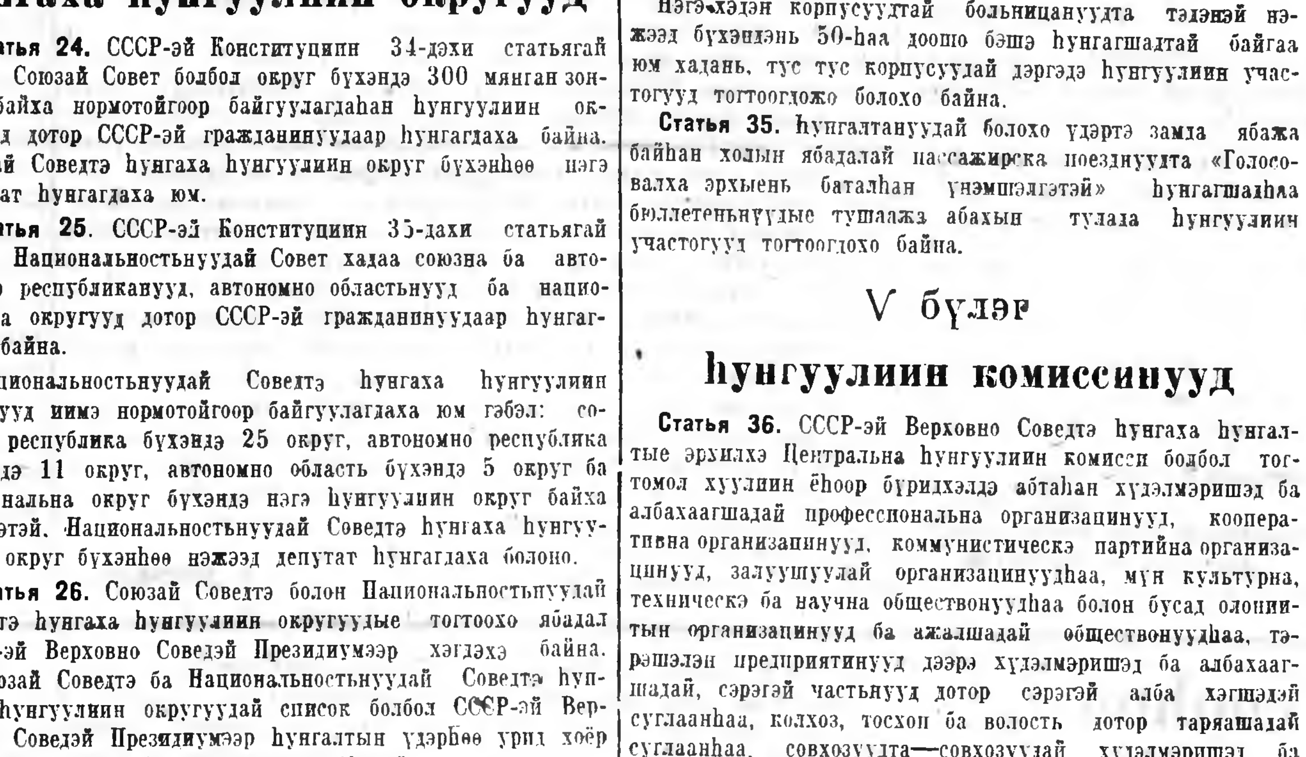
Статья 37. Центральна һунгуулиин комисси хадаа түрүүлэгшэ, түрүүлэгшын орлогшо, секретарь болон 12 члентэйгээр байгуулагдажа, һунгалтын болохоһоо урид 55 үдэрһөө оройтонгүй СССР-эй Верховно Соведэй Президиумээр баталагдаха юм.

Статья 38. Центральна һунгуулиин комисси болбол:

а) «СССР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалтын тухай дүримые» һунгалтын ябажа байха үедэ хазайлгангүй дүүргэхэ ябадалые СССР-эй бүхы территори дээрэ ажаглан хаража байха ёһотой;

б) һунгуулиин комиссинуудай буруу ябуулгын тухай ороһон гомодолнуудые шалгаан үзэжэ, тэрэ гомодолнууд тушаа эсэслэн дүүргэхэ шиидхэбэринүүдые гаргаха ёһотой.

(Үргэлжэлэлынь удаадахи номерто гараха).

Советскэ Союзай городуудаар. Мариуполь (Донбасс), республиканска проспект дээрэ һэльбэжэ баригдаһан байшан. С. Нордштейн фото (ТАСС-эй фотохронико).

Октябриин урда тээхи мүрысөөндэ оролсогты!

Агуухэ Октябрьска социалистическэ революциин XXVIII жэлэй ойе эрхимээр угтахын тулада, орон дотор социалистическэ мүрысөөнэй сог зали улам үргэнөөр дэлгэржэ байна. Заводууд ба фабриканууд, колхозууд ба совхозууд, машинно-тракторна станцинууд тус тустаа тодорхой уялгануудые абажа, тэрэниие ажал хэрэг дээрэ дүүргэхын түлөө хүсэ шадалаа зангидан гаргана.

һүүлэй дүрбэн жэл соо энэ түүхэтэ һайн үдэрлэлгэ хадаа дайн сэрэгэй оршон байдалда үнгэрһэн байгаа. Манай ороной олон түмэн ажалшад болбол фронтын эрилтые хангахын тулада, немецко-фашистска булимтарагшадые дараха илалтые түйлаха хэрэгтэ хубитаяа оруулха гэһэн лозунгтойгоор ноябриин 7-до бэлдэдэг бэлэй.

Тэд мүнөө жэлдэ манай советскэ арад зон Агуухэ Октябриин ойе амгалан сагай оршон байдалда һайндэрлэхэнь гээшэ. Эхэ ороной-мнай зэбүүн муухай дайсад үй бута сохигдожо дарагдаа. Немецко-фашистска һурэг тонуулшад хяһамна сохигдобо. Мүн японско булимтарагшадшье буу зэбсэгээ хүряажа капитулировалба. Советскэ Союзай Генералиссимус нүхэр Сталинайударидажа байһан Улаан Армиин баатар сэрэгшэд Эхэ оронойнгоо нэрэ түрэ, эрхэ сүлөө ба бэеэ даанхай байдалые эрхимээр аршалан хамгаалжа шадаа. Манай советскэ гүрэн диилдэшэгүй ехэ сэрэгэй-экономическэ хүсэтэй байһаниинь энэ дайн сэрэг соогуур али тодоор харагдаһан байна. «Октябрьска революциин ашаар урган мандаһан социалистическэ байгуулалта хадаа манай арад зондо ба манай армида агуухэ ба диилдэшэгүй хүсэ олгоһон байна»

(И. СТАЛИН).

Шэрүүн хатуу дайн байлдаануудые хэхэдээ советскэ арад зонмнай Агуухэ Октябрьска социалистическэ революциин диилэжэ абаһан хамаг бүхы юумые аршалжа абахаһаа гадна, өөрынгөө гүрэнэй хүсые бүри ехэ болгоһон байха юм. Манай ороной олон мянган ажалшад большевистскэ партиие тойрон улам нягтаар жагсаад, түүхэтэ илалтануудаа улам бата бэхи болгохо, дайн сэрэгээр ушаруулагдаһан шархануудые түргэнөөр эдэгээхэ, советскэ гүрэнэйнгөө сэрэгэй-экономическэ хүсые саашалаа бухэжүүлхэ гэһэн эрид шиидэнги зоригтойгоор Октябрьска революциин һайндэрые угтаха гэжэ оролдоно.

Эхэ оронойнгоо алдар солые улам дээрэ үргэхэ амжалтануудые түйлажа, өөһэдынгөө түүхэтэ һайндэрнүүдые угтаха гээшэ советскэ арад зоной дунда һайн һайхан заншал болонхой. Тиимэ хадаа Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөн жэл бүридэ гайхамшаг һайн аша үрэнүүдые асаржа үгэдэг бэлэй. Тиин мүнөө жэлдэшье советскэ арад зон бүгэдөөрөө, тэдэнэй дунда манай бурят-монгол ажалшадшье социалистическэ мүрысөөниие хаана-яанагүй дэлгэрүүлжэ, ажал хүдэлмэри дээрээ шэнэ шэнэ амжалтануудые түйлаха гэһэн халуун хүсэлэнтэй байнал.

Энэ намар ургаса хуряалгын хүдэлмэри эхилхэдээ манай республикын эрэгтэй эмэгтэй колхозингууд, МТС ба совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажалай специалистнууд барандаа угаа шухала ба харюусалгатай уялгануудые бэе дээрээ даажа абаһан байгаа. Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөндэ оролсоод байхалаа, хүдөө-ажалай олоншог хүдэлмэрилэгшэд абаһан уялгануудаа арюунаар дүүргэжэ байна. Эгээ тэдэнэр хүдөө ажалай хүдэлмэриие амжилтай һайнаар ябуулжа, гүрэндэ ороохо тушааха түсэбөө болзорһоонь урид дүүргээд, республиканска Хүндэлэлэй доскада бэшэгдэхэ хүбида хүртэһэн байха юм. һанаашье үзэхэдэ, талха бэлдхэлэй гүрэнэй түсэбые дүүргэхэһээ ондоо ямар тиимэ онсо шухала зорилго гэжэ мүнөө хүдөө нютагуудта байха бэлэй? Тиимэһээ гүрэндэ тушааха уялгануудаа шударгуу һайнаар дүүргэхэ ябадалые гол болгожо, социалистическэ мүрысөөниие дэлгэрүүлхэ шухала. Зүгөөр мүнөө үедэ шангадхаха хэрэгтэй байһан хүдөө ажалай шухала хүдэлмэринүүдые мүн лэ унжагайруулжа болохогүй байһаниинь мэдээжэ. Гэхэ зуура, плангаяа малай үбэлжэлгэдэ бэлдхэхэ ажал, түбхын түрүүндэ үбһэ тэжээл бэлдэхэ ябадал дан лэ муугаар ябажа байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Хүдөө нютагуудай партийна организацинуудай зорилгонь мүнөө үедэ юу байнаб гэхэдэ: олоной дунда политическэ ойлгуулалтын хүдэлмэри ябуулха тушаа шалгагдамал һайн арга методүүдые хэрэглэжэ, Агуухэ Октябрьска социалистическэ революциин XXVIII жэлэй ойн нэрэмжэтэ мүрысөөе хаана-яанагүй үргэн далайсатайгаар дэлгэрүүлхэ ёһотой. Октябриин урда тээхи мүрысөөндэ оролсоһон колхоз, совхоз, МТС бүхэн мүн ферма ба бригада бүхэн тус тустаа абаһан уялгануудаа эрид шууд дүүргэхэ тушаа сохом юу хэхэ бүтээхэ ёһотой байһыень тодо һонороор олондо ойлгуулха хэрэгтэй. Баһа партийн организациин хажуугаар мүн комсомольско ба профсоюзна гэхэ мэтын олониитын организацинууд социалистическэ мүрысөөниие дэлгэрүүлхэ тухай үүсхэл оролдолго гаргаха ёһотой. Тиихэдэ түрүүшүүлэй дүй дуршалые олоной дунда үргэнөөр тарааха. дутуу дунда зүйлнүүдые элирүүлэн оложо, тэрэниие зайлуулха тухай анхаралаа табиха. агитаторнуудай хүдэлмэриие шангадхаха, ханын газетэ, түрүүшүүлые харуулха доска, плакат гэхэ мэтые олон болгохо хэрэгтэй.

Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөниие үргэн далайсатайгаар дэлгэрүүлжэ, бүхы ажал хүдэлмэри дээрээ амжалта түйлахын түлөө бүгэдөөрөө оролсоё!

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ

Олон хүүгэдтэй эхэнүүдые „Эхын алдар" гэжэ орденууд ба „Эхын медаль" гэжэ медальнуудаар шагнаха тухай

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1944 оной августын 18-ай Указай үндэһөөр СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үмэнэһөө шагнаха гэбэл:

Юһэн хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые «ЭХЫН АЛДАР» ГЭЖЭ 1-ДЭХИ ЗЭРГЫН ОРДЕНООР

1. ГУСЛЯКОВА Секлетинья Селиверстовнае—Мухаршэбэрэй аймагай «Большевик» колхозой колхозница.
2. РЫМАРЕВА Екатерина Викуловнае—Мухаршэбэрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой колхозница.
3. ТРОФИМОВА Евдокия Савельевнае—Мухаршэбэрэй аймагай «XVII партсъезд» колхозой колхозница.

Найман хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые «ЭХЫН АЛДАР» ГЭЖЭ 2-ДОХИ ЗЭРГЫН ОРДЕНООР.

1. КАЛАШНИКОВА Ульяна Фёдоровнае—Мухаршэбэрэй аймагай «Красный Заган» колхозой колхозница.
2. КРАСИКОВА Харитинья Корнеевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Шеролдай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.
3. РЕВЕНСКАЯ Ирина Николаевнае—Мухаршэбэрэй аймагай. Шеролдай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.
4. РЫЧКОВА Анисья Васильевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Шеролдай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

Долоон хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые «ЭХЫН АЛДАР» ГЭЖЭ 3-ДАХИ ЗЭРГЫН ОРДЕНООР

1. БУЛДАКОВА Ефросинья Сафоновнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Авангард» колхозой колхозница.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта)

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Олон хүүгэдтэй эхэнүүдые „Эхын алдар“ гэжэ орденууд ба „Эхын медаль“ гэжэ медальнуудаар шагнаха тухай

(Үргэлжэлэл. Эхинииинь 1-дэхи нюурта.)

2. ГОРОХОВСКАЯ Евгения Александровнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Путь Ленина» колхозой колхозница.

3. ГУСЛЯКОВА Александра Григорьевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Красный Заган» колхозой колхозница.

4. ДРИГУНОВА Акулина Екимовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Путь Ленина» колхозой колхозница.

5. ИВАНОВА Евдокия Михайловнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Путь Ленина» колхозой колхозница.

6. ИВАНОВА Зинаида Меркуловнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Красный Заган» колхозой колхозница.

7. ИВАНОВА Маланья Васильевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Бар тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

8. ИВАНОВА Марфа Афанасьевнае—Мухаршэбэрэй аймагай «Ударник» колхозой колхозница.

9. КАЛАШНИКОВА Евгения Миколаевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Шеролдай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

10. КАЛАШНИКОВА Фёкла Евсеевнае—Мухаршэбэрэй аймагай. Шеролдай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

11. КОБЫЛКИНА Анна Феофановнае—Мухаршэбэрэй аймагай «Путь Ленина» колхозой колхозница.

12. ЛЕОНОВА Маланья Афанасьевнае—Мухаршэбэрэй аймагай. «Красный Заган» колхозой колхозница.

13. МАКОВЕЕВА Парасковья Семёновнае—Мухаршэбэрэй аймагай. Шеролдай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

14. МАЛЬЦЕВА Евдокия Сергеевнае—Мухаршэбэрэй аймагай. Верхний-Сутай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

15. МЕДВЕДЕВА Мария Ивановнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «XVII партсъезд» колхозой колхозница.

16. ПАВЛУЦКАЯ Ефросинья Константиновнае — Мухаршэбэрэй аймагай. Шеролдай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

17. ФЕДОТОВА Ольга Афанасьевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Мухар-Шибирь тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр

18. ХУДЯЕВА Анисья Дмитриевнае—Мухаршэбэрэй аймагай. «Путь Ленина» колхозой колхозница.

19. ШАЙДУРОВА Анастасия Яковлевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Авангард» колхозой колхозница.

Зургаан хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые «ЭХЫН МЕДАЛЬ» ГЭЖЭ 1-ДЭХИ ЗЭРГЫН МЕДАЛЯАР

1. АЛЕКСЕЕВА Ефимья Севостьяновнае—Мухаршэбэрэй аймагай. Мухар-Шибирь тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр

2. БЕЗБОРОДОВА Матрёна Тимофеевнае—Мухаршэбэрэй аймагай. Мухар-Шибирь тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

3. БУТЕНКОВА Евдокия Ивановнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Калининай нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

4. ГОРОНОВА Анна Григорьевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Политотдел» колхозой колхозница.

5. ДЬЯЧКОВА Дарья Федоровнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Бар тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

6. КАЗАКОВА Клавдия Ивановнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Бзум тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

7. КАЗАРИКИНА Наталья Егоровнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Авангард» колхозой колхозница.

8. КАРПУКОВА Манида Ильиничнае—Мухаршэбэрэй аймагай «Авангард» колхозой колхозница.

9. КРАСИНСКАЯ Мария Дмитриевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

10. МЕТЕЛКИНА Олимпиада Иосифовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Авангард» колхозой колхозница.

11. МИТРОФАНОВА Агафья Елиферовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «XVII партсъезд» колхозой колхозница.

12. ОВЧИННИКОВА Матрёна Амосовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Кагановичын нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

13. СТУЛЕВА Мария Захаровнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Политотдел» колхозой колхозница.

14. СТУЛЕВА Татьяна Кондратьевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Политотдел» колхозой колхозница.

15. ФЕТИСОВА Евдокия Севостьяновнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Шеролдай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

Табан хүүгэдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые «ЭХЫН МЕДАЛЬ» ГЭЖЭ 2-ДОХИ ЗЭРГЫН МЕДАЛЯАР

1. БОЛОНЕВА Хавронья Титовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Путь Ленина» колхозой колхозница.

2. БРЫЛЕВА Елена Матвеевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Красный партизан» колхозой колхозница.

3. ВАРФОЛОМЕЕВА Марина Никоновнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Красный партизан» колхозой колхозница.

4. ВОЛОЖАНИНА Клавдия Иннокентьевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «XVIII партсъезд» колхозой колхозница.

5. ГОРОХОВСКАЯ Акулина Андреевнае—Мухаршэбэрэй аймагай «Путь Ленина» колхозой колхозница.

6. ГОРЮНОВА Вера Елиферовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Матросовой нэрэмжэтэ артелиин хүдэлмэрилэн.

7. ГУСЛЯКОВА Анастасия Севостьяновнае—Мухаршэбэрэй аймагай «Ударник» колхозой колхозница.

8. ДАЗДОРОВА Анисья Евдокимовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Авангард» колхозой колхозница.

9. ИВАНОВА Аграфена Ефимовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Ховхолой тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

10. ИВАНОВА Парасковья Сергеевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой колхозница.

11. ИВАНОВА Прасковья Арцанафьевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Победитель» колхозой колхозница.

12. КАРПУКОВА Анна Ефимовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Авангард» колхозой колхозница.

13. КАРПУКОВА Марфа Иннокентьевнае—Мухаршэбэрэй аймагай «Авангард» колхозой колхозница.

14. КАШИНА Раида Ивановнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Авангард» колхозой колхозница.

15. КИРЕЕВА Анна Екимовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «XVII партсъезд» колхозой колхозница.

16. КРАСИНСКАЯ Ефросинья Аббакумовнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Мухар-Шибирь тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

17. МЕЛЬНИКОВА Аксинья Григорьевнае—Мухаршэбэрэй аймагай. «Красный партизан» колхозой колхозница.

18. МИТРОФАНОВА Анна Мартыновнае—Мухаршэбэрэй аймагай. «Политотдел» колхозой колхозница.

19. НАЗАРОВА Васса Яковлевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Красный Заган» колхозой колхозница.

20. ОЛЕННИКОВА Февронья Николаевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Мухар-Шибирь тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

21. ПЕСКОВА Елена Марковнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Шеролдай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

22. САМАРИНА Елена Степановнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «XVII партсъезд» колхозой колхозница.

23. ФЕФЕЛОВА Соломонида Егоровнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Бар тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

24. ХАСАНШИНА Фатымые—Мухаршэбэрэй аймагай «XVII партсъезд» колхозой колхозница.

25. ШАДРИНА Васса Андреевнае—Мухаршэбэрэй аймагай, Шеролдай тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр.

26. ШАЛАЕВА Анастасия Семёновнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Авангард» колхозой колхозница.

27. ШАЙДУРОВА Мария Ивановнае—Мухаршэбэрэй аймагай, «Авангард» колхозой колхозница.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Г. ЦЫДЕНОВА.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретариин уялгые дүүргэгшэ В. МОНКЕТОВ.

Улан-Удэ, Соведүүдэй Байшан. 1945 оной июлиин 16.

ГЭЭГДЭЛЭЭ УСАДХАХА!

Зэдын, Хэжэнгын, Хоринн аймагууд гүрэндөө таряа тушаалгын темпые хэзээ шангадхаха юм?

ГЕР(б)-ын АЙКОМУУД БА АЙМГҮЙСЭДКОМУУДАЙ ЗУУРШАЛГААР ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ДОСКАДА БЭШЭГДЭБЭ

22. Сэлэнгын аймагай Куйбышевэй нэрэмжэтэ колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ **Ц. Д. Доржиев**, партийна организациин секретарь **Б. Д. Доржиев**)—гүрэндэ таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбые болзорһоо урид, октябриин 2-то дүүргээ. Бэлэдхэлэй пунктнуудта 10.530 пууд таряа тушааба.

23. Тус аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ **Б. Г. Банзаракцаев**, партийна организациинь секретарь **Д. Б. Будаев**)—бэлэдхэлэй пунктнуудта 8.561 пууд таряа оруулжа, гүрэндэ таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбые октябриин 10-да үлүүлэн дүүргээ. Тэрэшэлэн тус колхоз гүрэндэ хартаабха, овощь болон малажалай продуктнуудые оруулха түсэбүүдээ болзорһооһь урид дүүргэһэн байха юм.

ТАРБАГАТАЙН АЙМАГ

Эдэ колхозуудһаа үльгэр жэшээ абаха

Аймагай түрүү колхозууд таряахуряалгын хүдэлмэринүүдые амжалтатайгаар дүүргээд, гүрэнтэйгөө түргэн тоосохо хэрэгтэ бүхы хабаяа элсүүлжэ байха юм.

«Гигант», «Искра» колхозууд ороохото культурануудай хадалгые аймаг соогоо эгээл түрүүлэн дүүргэһэн байна. Мүнөө эдэ колхозууд гүрэндэ таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбүүдые октябриин 20-до дүүргэхэ уялга абаад, тэрэнээ үнэн хэрэгүүдээр бэелүүлжэ байнхай. «Гигант» колхоз һүүлэй үедэ байгуулагдаһан графигаа һураггүй үлүүлэн дүүргэдэг болоо. Мүнөө үедэ тус колхозойхид таряа сохилгые түхэреэн сүүдхэ соо үнгэргөөд, энэ хүдэлмэридэ ябадаг колхозниггудай ажалые зүбөөр эмхидхэжэ байха юм. Таряа сохилгын бригадые даагша нүхэр Михалев гэгшэ өөрөө үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулан үйлэдбэриингөө нормые 200 процент хүртэр дүүргэнэ. Мүн комбайнер Ефросинья Сапунова гэгшэ таряахуряалгада ороһонһоо хойшо тус колхозой поли дээрэ унаһан малгайгаа абангүйгөөр хүдэлмэрилжэ сезон соо 150 гектар таряахуряахын орондо 257 га эрхим шанартайгаар хурягаа.

Һаяар Сталинай нэрэмжэтэ, «Авангард», «Победитель», Молотовой нэрэмжэтэ колхозууд ороохото, техническэ культурануудай бүхы хуряалгые ба хартаабха малталгаяа дүүргэхэнь. Хуряалгаяа үглөө мүнөөгүй дүүргэхэеэ байһан эдэ колхозууд һаянай һүрилэлгэ, сохилгые түхэреэн сүүдхэ соо ябуулдаг болобо. Тэрэнэй ашаар гүрэндэ таряа тушаалгын график дүүргэгдэдэг болоһон байна.

Тарбагатайн аймагай бусад колхозууд болбол таряахуряалгые түргэн дүүргэжэ, гүрэнтэйгөө саг соонь тоосохын түлөө бүхы аргаяа элсүүлхэ уялгатай.

Ф. ВОРОНЦОВ.

БИЧУРЫН АЙМАГ

Түсэбһөө гадуур овощь тушаана

Маргантын сомоной Сталинай нэрэмжэтэ артелиин эрэгтэй эмэгтэй колхозникууд гүрэнэйнгөө урдахи бүхы уялгануудые саг соонь дүүргэжэ, Эхэ орондоо элбэг дэлбэг эдеэ хоолой зүйл үгэхэбди гэһэн арюун тангаригаа үнэн хэрэгүүдээр бэелүүлжэ байна.

Тус артелиинхид овощь хуряалга ба хартаабха малталгаяа түргэн дүүргэжэ, улаан ашаа эмхидхэн, гүрэндөө тушаажа эхилһэн юм. Тэрэнэй ашаар овощь болон хартаабха оруулха уялгата түлбэринүүдээ үлүүлэн дүүргэбэ. 290 центнер түсэбтэй байһан аад, бэлэдхэлэй пунктнуудта 329 центнер хартаабха, 198 центнер овощь тушааһан байна.

Мүнөө энэ артелиин членүүд түсэбһөө гадуур овощь тушаана.

Е. КУПРАШ.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗУУДААР ТАРЯАХУРЯАЛГА БА НАМАРАЙ ПАР ХАХАЛАЛГЫН ЯБАСА ТУХАЙ БМАССР-эй НАРКОМЗЕМЭЙ МЭДЭЭН

1945 оной октябриин 18.

Аймагууд	Ороохото культуранууды хадха түсэбэй дүүргэлтэ (процентээр)	Намарай пар хахалалгын түсэбэй дүүргэлтэ (процентээр)
Сэлэнгын	100,0	21,6
Закаменай	100,0	47,8
Кабанскын	100,0	19,4
Хоринн	100,0	20,6
Иволгын	99,0	32,0
Тарбагатайн	98,4	14,7
Тунхэнэй	97,5	14,9
Кяхтын	97,5	22,7
Кударын	97,1	8,9
Хэжэнгын	96,4	19,5
Мухаршэбэрэй	95,7	13,4
Зэдын	95,2	6,7
Байкало-Кударын	94,4	22,7
Баргажанай	93,8	18,5
Курумканай	93,5	26,3
Торинн	91,7	16,2
Бичурын	88,8	4,9
Заиграйн	85,9	14,0
Прибайкальска	85,4	15,2
Яруунын	82,5	20,9
Хамта.	94,6	16,9

А. М. ХАМГАШАЛОВ

Эхэ оронойнгоо түлөө болоһон байлдаануудта Тайлай гэжэ станциин дээрэ Бурят-Монголой литературые шэнжэлэгшэ ба залуу фольклорист **Александр Михайлович Хамгашалов** наһа бараба. А. М. Хамгашалов болбол Иркутска областиин Бохоной районда түрэһэн юм. Тэрэ хадаа 1932 ондо Иркутска Университедэй литературна факультедые дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр Ленинград городто СССР-эй Академи наукын Дурна зүгые шэнжэлхэ институдай аспирантурада хоёр жэл хахад соо һураһан байгаа.

1935 онһоо хойшо Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай эхилтэ саг хүртэр Улан-Удын хүдөө-ажалай техникумда, Пединститутда багшаар хүдэлмэрилһэн ба ГИЯЛИ болон ИПКВО-до научна сотрудник байһан юм.

А. М. Хамгашалов болбол баруун аймагуудай бурядуудай аман зохёолые һайса мэдэхэ ба үгаа шаламгай литературовед байгаа һэн. Бурядай эпическэ зохёолнуудые гүнзэгы шудалһан хадаа «Шоно Батор» гэжэ тон һонирхолтой поэмые хурса һайнаар найруулжа шадаһан байна. Хамгашалов болбол «Бурят-Монголой шүлэг зохёолго» гэжэ ном бэшэһэн юм, тэрэнь энэ асуудал тушаа бурят-монголой литературада иха түрүүшын хүдэлмэри болоно. Тэрэнһээ гадна бурядай литература болон фольклор тухай хэдэн олон статьянуудые туннхаглаһан байгаа.

А. М. Хамгашалов болбол түрэһөөр 40 наһатай болоод, хүсэ шадалайнгаа бадаржа ябаһан сагта наһа бараба. Бурят-Монголой научна хүдэлмэрилэгшэдэй дундаһаа үгаа шаламар бэрхэ ажаллагшадайнь нэгые үхэл абаашаба.

Манай хүндэтэ нүхэр, амгалантайбанаар нойрсо, шинии тухай дурасхаал хэтэ мүнхэдөө оршожо байхал.

Бертагаев Т., Абашеев Д., Румянцев Г., Залкинд Е., Черемисов К., Хаптаев П., Бимбаев Р.

Инагтаа

Ажалдаа шударга шиниингээ
Абари зангайш илдамда,
Минии сэдьхэл долгилнал
Мэдыш, инагхан ганцаман.

Үлэр һүниимни зүүдэндэ
Үнэтэ һанагдадаг инагхамни,
Дуран сэдьхэлэйгээ нюусые
Дууһынь намдаа хэлыши.

Наһандам хэзээдэш мартагдашагүй
Палагай илдамхан нүхэрни,
Харюу үгыеш дуулахаяа
Халуун зүрхэм хүлеэнэл.

Ц. Д. ДУГАРОВ.

Фронтовой бэшэгүүд сооһоо

С. МЕТЕЛИЦА

Город Фушунь болбол Маньчжуриин эгээ баян город мүн. Энэ нефть ба шулуу нүүрһэн, алюминиевэ гаазай заводууд, кероснн ба бензин бии.

Энэ городто 270 мянган хүн зон һуудаг, тэрээнэй 70 мянганиинь японтон болоно. Энэ городто 60 мянгаһаа дээшэ хитад хүдэлмэришэн байдаг.

Дэлгэй гэрэлдэ сугларадаг эрбээхэйнүүд шэнгеэр японтон Фушунь город дээрэ сугларһан байна.

Маньчжури дээрэ дарлагдан зоболон болобошье, ажал хүдэлмэридэ айхабтар дуратай, үгэ дуугүй хүнүүд гэбэл хитадууд мүн. Сохом эдэ хитад хүдэлмэришэд энэ гайхамшаг һайхан Фушунь городые өөрынгөө гараар байгуулһан байна. Энэ городто паркнууд, сэсэрлигтэ улицанууд, водопровод ба электричество, бассейн ба стадионууд бии. Сохом энэ гүйранша хитадууд гайхамшаг гоё европейскэ байшангуудые барижа, сэсэрлиг ногоон улицануудынь гэрэлтэмэ асфальтаар хушаад, трамвай табижа, вокзал ба гостиница бариһан байна. Манине мүнөө нюдөө үһатуулан баярлан байжа угтаһан энэ үлэсхэлэн ба һандархай хубсаһатай хитад хүдэлмэришэд элдэб унгын японой акционерно обществонуудта заводуудые, шахтануудые, нефтиин вышкануудые барижа үгэһэн байна.

Гэр байшангууд ба гостиницануудые хитадууд бариад, японтон тэрээн соонь байдаг байгаа: хитадууд тэдэндэ завод ба фабриканууды барижа үгэһэн аад, өөһэдөө тэрээн соогоо тамын хүндэ хүдэлмэридэ тэсэнгүй, үлэсхэлэн зоболонһоо үхэжэ байһан юм. Хитадууд японтондо хэдэ хэдэн миллион олзо олгуулжа байһан аад, өөһэдөө тэдэнһээ гүйраншалан хоолложо, доор үзүүлэн баһуулжа байдаг байгаа.

Мүнөөшье энэ Фушунь городой алюминиевэ заводой хүдэлмэришэн—хитад Джао Де-фын гэгшэ манай урда байна. Энэ хүн урдань нэгэтэ КВЖД дээрэ ородуудаар сугтаа хүдэлмэрилһэн ба мүнөөшье манай ород хэлэ мэдэдэг байна. Джао Де-фын болбол политикэ ехээр ойлгодоггүй болобошье, хараһан үзэһэн юумэеэ үнэн зүрхэнһөө шударгуу сэхэ хэлэжэ үгэнэ. Энэ хүн хадаа гэр бүлэ олонтой, город шадарай нэгэн һуурин газарта землянка соо байдаг ажалшадай нэгэн мүн.

Энэ хүн али бүхы хитад шэнгеэр японско дарлагшадые үнэн зүрхэнһээ үзэн ядадаг байхань мэдээтэй.

Заводууд ба шахтануудта хүдэлмэриин үдэр 10 час байгаа. Нэгэ һарын хүлһэ салин гэбэл 30—40-һөө 80—100 иен. Хитад хүдэлмэришэн ямаршье ехэ мэргэжэлтэй, ямаршье ехэ эрдэмтэй ба шадамгай байбал һара соогоо 100 иенһээ дээшэ олодоггүй байһан юм.

Японии болбол Хитад оронло добтолон ороһон үгэрһөө хойшо Маньчжурида хамаг юумэ карточкаар үгэдэг болоһон байгаа. Базаар дээрэ юушье худалдахаа һанаһан хүниие түрмэдэ хаадаг ба концлагерьта зарадаг байһан юм.

Хүдэлмэришэн зон өөрынгөө заводой лавка ба магазинуудһаа юумэ хүүмэ абаха уялгатай байгаа.

Хахад кило гауляиай сэн 1.5 иен, хахад кило мяхан—25 иен, самса—100 иен, үмдэн—100 иен сэнтэй байхада заводтонь амяраа хубсаһа үгэдэггүй һэн.

Салин үгэхэ үдэрэй ерэхэдэ хүдэлмэришэниинь ехэл оруу доруу ба ууртай сухалтай болодогынь гайхалтай бэшэ. Хэды түхэриг гар дээрэм ерэхэ юум ааб гэһэн һанал бүгэдэнэйнь сэдьхэл эзэлдэг байгаа. Хэрбээ 100 иен абахын орондо гар дээрээ 80 иен абаа һаа, тэдэнэр ехэл баяртай гэртээ бусадаг һэн. Энэнь үшөө тон бага даралта гээшэ гэжэ тэдэнэр гэртээ бусадаг байгаа. Салинайнь хахадыешье дарабал, хитад хүдэлмэришэн юунэй түлөө, юундэ дараһыень мэдэдэгшье үгы, япон эзэнһээ асуухаяашье айдаг байһан юм.

Алюминиевэ завод дээрэ хүдэлмэрилхэнь айхабтар хүшэр хүндэ байгаа һэн. Аюулгүйн тухай эндэ һанаагаа хүн табидаггүй, хитад хүдэлмэришэнэй тэдхэмжэ үгэхэ гү, али амаралтын үдэр үгэхэ тухай японско заводууд дээрэ хэлсээшье байдаггүй байгаа.

Джао Де-фынин һайн нүхэр, тус заводой хуушанай катрова хүдэлмэришэн хитад Луй-Чен гэгшэ заводто хүдэлмэрилжэ, хүсэ шадалаа бараһан байбашье, үни удаан шүдөө зуужа ажаллаа, ядахатаа—үбшэндэ дииилдэхэтээ, хүдэлмэридөө ошожо шадахаа болиһон байгаа. Тэрэ үбгэн болоһон Луй-Чен болбол 4 үхибүүтэй, үшөөн һамгатай хүн. Луй-Чен аргаа бэдэржэ, нэгэ заахан газар дээрэ рис ба гаолян таряад, нэгэ баахан ургаса хуряаһан байгаа. Тиихэдэнь нэгэ япон ноён ерэжэ, энэ ургаса сооһоонь түлбэриггүйгөөр 30 килограмм буляажа абаһан юм. Юунэй түлөөб?

Би таряашан бэшэб, хүдэлмэришэн хүн би гэжэ Луй-Ченэй тэрэ ноёндо хэлэхэдэ, тэрэ япон ноён шаранууд шүдөө ирзайлган энеэбхилэд гээд, хитадай тариһан юумэнэй 30 процентэнь японой болохо ёһотой юумэ, ши Луй-Чен тэрэниие ойлгохо мэдэхэ ёһотойш гэжэ заидаһан байгаа.

Луй-Чен туһаламжа эрэжэ заводтоо ерэхэдэнь заводто хүдэлмэрилжэ байхадань Луй-Ченине мэдэгшэ һэм, харин мүнөө энэ юрын хитадые танихагүй байнаб гэжэ мастераар хүдэлмэрилдэг япон гэдэргэнь үлдэһэн байна.

Фушунь дээрэ хитад һургуулинууд бии болобошье, Джао Де-фынин ба Луй-Ченэй үхибүүд һургуулида ябадаггүй байгаа. Ушарынь, һургуулида һурахын түлөө ехэхэн мүнгэ түлэхэ ёһотой байжа, харин гэр соогоо 5 амин хүн аад, 80—100 иен сооһоо һургуулида түлэхэ мүнгэ үлүү гаргаха гээшэнь хэсүү байһан юм.

Хитад зондо эрдэм ном үгта хэрэггүй гэжэ японтон тоолохоһоо байтагай, харин бэшэг мэдэхэ хитад хүдэлмэришэдые наадалан шоголжо байдаг һэн. Хитад хүн гээшэ япон хүнэй барлагаар хүдэлмэрилхэ ёһотой гэжэ газар дээрэхи бурхан —Японой император хэлэдэг байна гэжэ японтон занадаг байгаа.

Японско предприятинууд, заводууд, шахтанууд ба түмэр зам дээрэ мүн олон японтон ноёрходог байһан юм. Теэд японско алба хаагша хэр һайн байгааб? Господин Хирата манай урда байна. Энэ хүн Маньчжурын урда зүгэй түмэр замай управлениин счетовод мүн. Энэ хүн эндэ 15 жэл хүдэлмэрилжэ байна. Өөрынгөө гайхамшаг гоё шулуун гэртэй, гэр соонь гоё һайхан мебель, өөрынгөө садтай ба огородтой. Энэ хүн хадаа би япон хүн би, би энэ Фушуньһээ хэзээшье ондоо тээшээ ошохогүйб гэжэ хэлэдэг. Теэд мүнөө өөрынь дуран гэжэ юу байхаб!

Господин Хирата Маньчжурын город Фушуньһээ гаража ошохо дурагүйнь мэдээтэй. Ушарынь, господин Хирата 370 иен салин абадаг, тиихэдэнь хитад хүдэлмэришэн Джао Де-фын минил 60 иен абадаг.

Господин Хирата болбол 6 үдэр хүдэлмэрилөөд, 7-дохи үдэртөө амардаг байна. Господин Хирата болбол эдихэ юумэ карточкаар абаха гэдэгые мэдэдэггүй. Тэрээнэй нүхэр—хажуудань байдаг хүршэнь господин Уоно болбол рудоуправлениндэ секретаряар хүдэлмэрилдэг. Салин 450 иен абадаг. Господин Уоно хэлэхэдээ, Фушунь городто ехэ дуратайб, Маньчжурын энэ город дээрэ һайн һайхан байдаг би гээд, гарайнгаа хамсы дээрэ: «Фушуниин самообороно» гэһэн гаршаг харуулна. Тэрээнэй мэхэтэй нюдэнүүдые харахада, ямар нэгэн гүйранша муухай хитад яахалаа япон хүниие сохихо болооб гэжэ саагуураа уур сухалаа хүрэжэ байһаниинь тон элитэ байгаа һэн. Гэбэшье, бидэнэр Алас Дурна зүгтэ саг үргэлжын энхэ һайхан журам тогтоохоёо ерэһэн хүнүүд болохолоороо Фушунь дээрэ японтон хэрзэргэ эзэрхэг түримгэй байһан тухай, Фушуниин оршондохи японско концлагерь Фудофян дээрэ хитад зон ямар ехэ хэбээлтэ зоболон үзэжэ байһан тухай манда хөөрэжэ үгэһэн Джао Де-фын гэжэ хитадай баярые һайн мэдэхэ байнабди.

Тэрэ Фудофян дээрэ 600 вольт хүсэтэй электрическэ ток табиһан проволкото хашаанай саана 2.588 хитадууд хаалтатай байһан юм. Эдэ «гэмтэнэй» олонхидой гэмынь хадаа япон хэлэ үзэхэ дурагүй байһан ябадал байгаа. Японско жандармануд хаалтанда байгаашадые хэһэдэг ба зобоодог байһан юм. Жэшээнь, хамарнуунь уһа адхадаг, сохидог байгаа. Хаалтанда байгаашад сүүхэ соогоо 14 час шахтада хүдэлмэрилдэг байһан байна. Японско акционерно обществын рудоуправлени болбол энэ үнэгүй хүдэлмэришэдые хайра гамгүй мүлжэдэг байгаа.

Хаалтанда байгаашад хадаа үдэрэй нэгэ табаг гаолян абаад, шулэнэй орондо угаадаһа ууғаад, 4—5 жэл соо һуудаг байгаа. Японтон болбол лагерай казармануудые хитад хүнүүдээр дүүргэхын түлөө хаалтанда байгаашадые хэһээн зобоожо, нүхэдынь ба хүршэнүүдынь хардуулдаг байһан юм.

Хитадай хүдэлмэришэн Джао Дефын болбол ород хүнтэй уулзахын түлөө 8 модо байһан һууриин газарһаа гүйжэ ерээд энэ байна. Энэ хүн 8 жэл соо ородоор дуугарһагүй аад, мүнөө хэрэгтэй үгээ оложо хэлэһэндээ баярлан хүхижэ байхань гайхалгүй.

Де-фынэй оложо хэлэһэн үгэнь энэ: Сталинай эльгээһэн ород сэлдадта баярые хүргэнэб.

З а р л а л

Бурят-Монголой Гүрэнэй Культура ба Экономикын Научна Шэнжэлэлгын Институт (ИПИКЭ) болбол бурят-монгол литературна хэлэнэй орфографиин асуудал тушаа байгша оной октябриин 16-ай үдэшын 8 часта суглаа татаха тухай зарлана, тэндэ иимэ элидхэлнүүд хэгдэхэ юм гэбэл: 1) **Бертагаев Т. А.**—бурят-монгол алфавидай зарим дутуу зүйлнүүдые зайлуулха тухай; 2) **Черемисов К. М.**—бурят-монгол литературна хэлэнэй орфографи тухай; 3) **Алексеев Д. А.**—абтаһан үгэнүүдэй орфографиин хялбар болгохо тухай.

Эдэ элидхэлнүүдэй тезисүүдтэй тус Институдай библиотекэ соо танилсажа болохо байна.

Энэ суглаан ИПИКЭ-гэй (ул. Кирова, 27) байшан соо болохо юм.

Харюусалгата редакторай орлогшо Д. ЛУБСАНОВ.

РЕДАКЦИ ба ХЭБЛЭХЭ ГАЗАРАЙ АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ. Үнэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1.80. зам. ответ. редактора—7.89, ответ. секретаря—3.23. отделов: партийной жизни и промышленности—7.89, сельского хозяйства—6.03, писем и переводов—6.03 (2 зв); объявлений—2.64 (2 зв.).

Н—09162. Типография Государственного газетного издательства при СНК БМАССР Тираж 5.500.